

LUNDS
UNIVERSITET

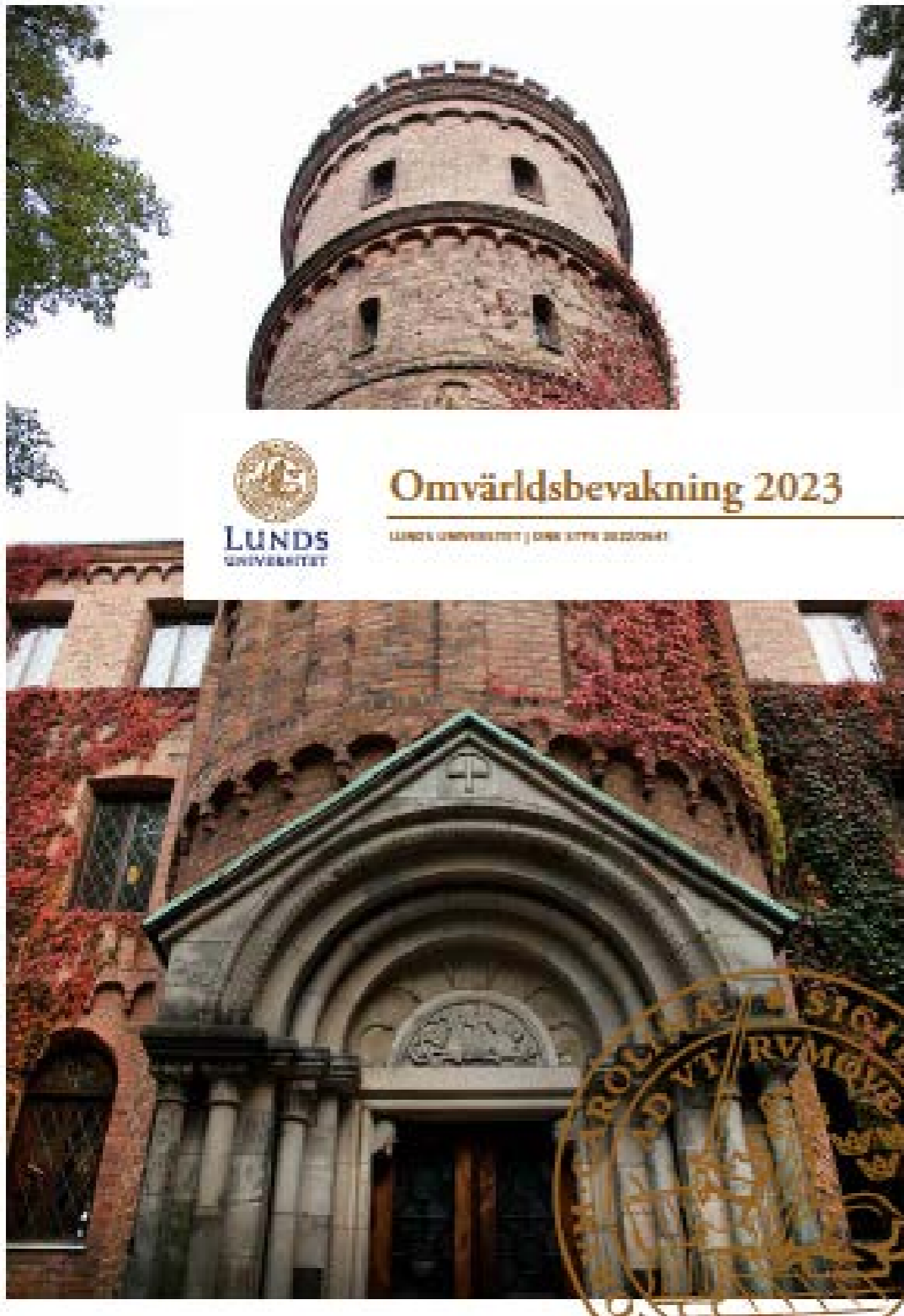
Högskolan i en föränderlig värld

TIM EKBERG

Lite olika nedslag

- Omvärldsbevakning
- Utredning om Statens Servicecenter
- Akademisk frihet och institutionell autonomi
- SUHF:s expertgrupp för analys

- Första kom december 2016
- 2023 är den sjunde i sitt slag
- Beskriver större internationella händelser och trender
  - Hur de påverkar Sverige
  - Hur de påverkar högskolesektorn
  - Hur de påverkar Lunds universitet
- Inga fler årliga stora omvärldsbevakningar

**Svårare än vanligt att skriva fram
En snabbt föränderlig omvärld**

- Geopolitisk oro och instabilitet
- Inflation, lågkonjunktur och energikris
- Postcorona

Några trender över tid

Övergripande trender:

- Omvärldsbevakningarna har blivit mörkare och mer fokuserade på risker under de 7 åren
- Världen har blivit allt mer komplex och konfliktfylld
- Allt tydligare hur EU påverkar vår sektor
- Samtidigt är mycket beständigt och förvånansvärt trögrörligt
  - Ekonomiska förutsättningar
  - Trycket till utbildningarna
  - Forskningsproduktionen
  - Lärosätenas roller och förutsättningar
  - Förtroendet för lärosätena

Frågor och utmaningar i fokus

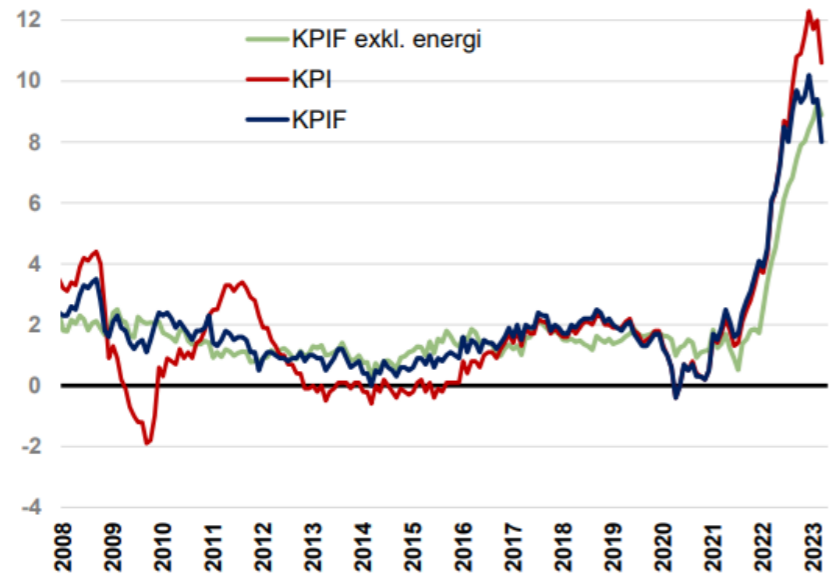
- Ökad geopolitisk instabilitet och världen bli allt mer uppdelad
  - Lärosätena är internationella aktörer. Hur kan och bör vi agera i förhållande till andra lärosäten?
  - Mobiliteten för studenter, lärare och forskare påverkas.
- Den gröna omställningen, vårt klimatavtryck och tillgången på el
  - Lärosätena har en framskjuten position i den gröna omställningen, men föregår vi med gott exempel? Kompetens och trovärdighet.
  - Våra stora forskningsanläggningar konsumerar mycket el.
- Den snabbt ökade digitaliseringen och informationssäkerhet
  - Forskningsinfrastruktur, öppen vetenskap, stora datamängder och en allt större utmaning att upprätthålla säkerheten.
  - AI och Chat GPT

Vårpropositionen & vårändringsbudgeten

Inflation i Sverige

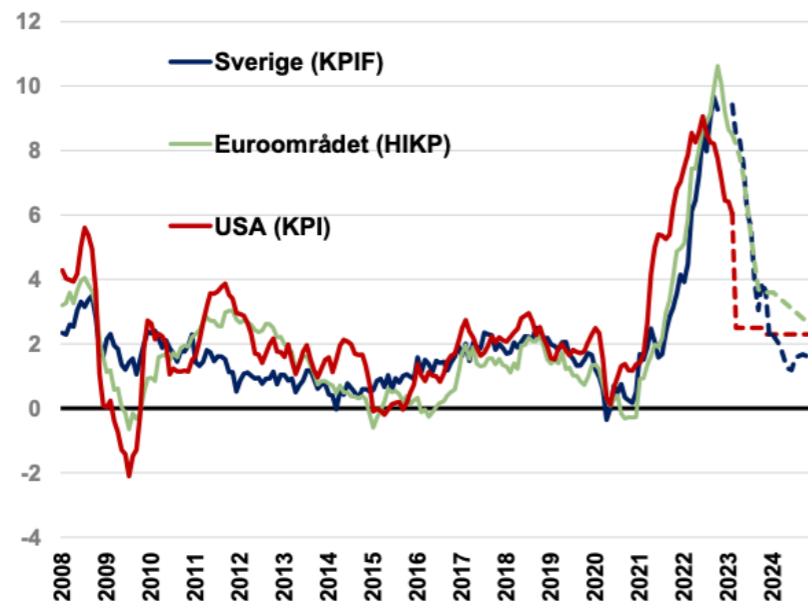
Månadsdata. Årlig procentuell förändring.

Källa: SCB

Inflation i Sverige och i omvärlden

Månadsdata. Årlig procentuell förändring.

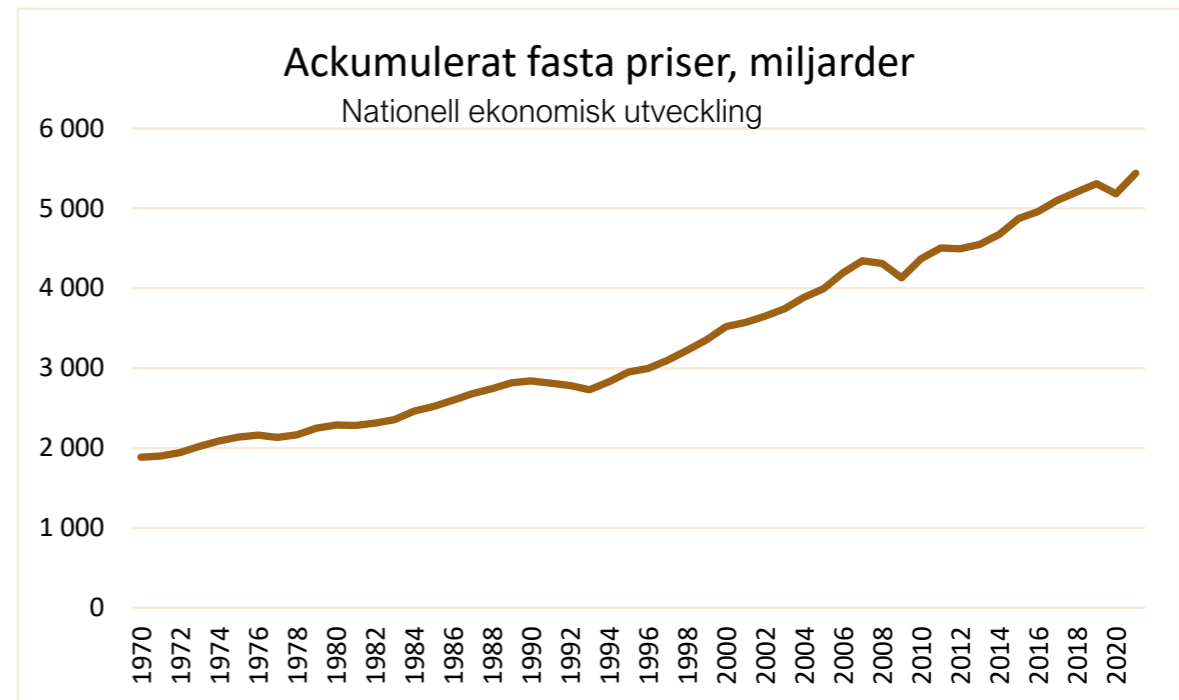
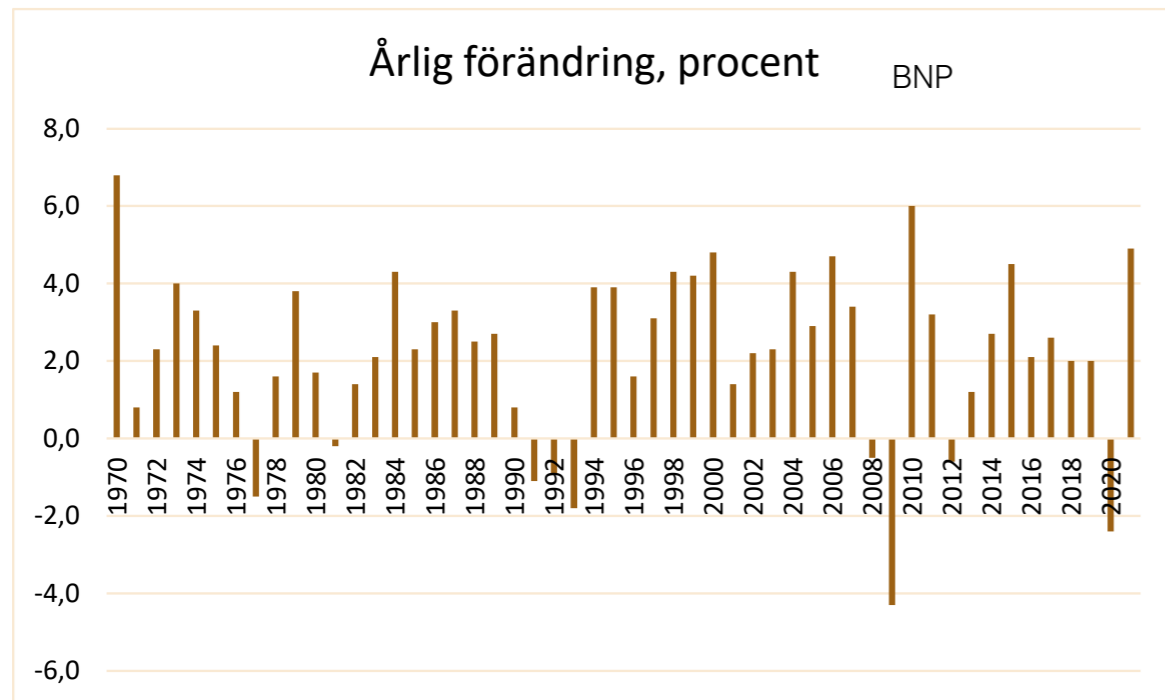
Anm.: Streckade linjer avser prognos

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

- 400 mnkr Vuxenutbildning
- 100 mnkr Sfi-utbildning, personer från Ukrain
- 70 mnkr Yrkehögskoleutbildning
- 247 mnkr Studiemedel
- 10 mnkr SciLifeLab, KTH
- 28 mnkr Ökade medel till VR, avgifter till internationella organisationer
- 21,6 mnkr Kartläggningssamtal inför beslut om OSS

Plo för 2024
3,50 procent

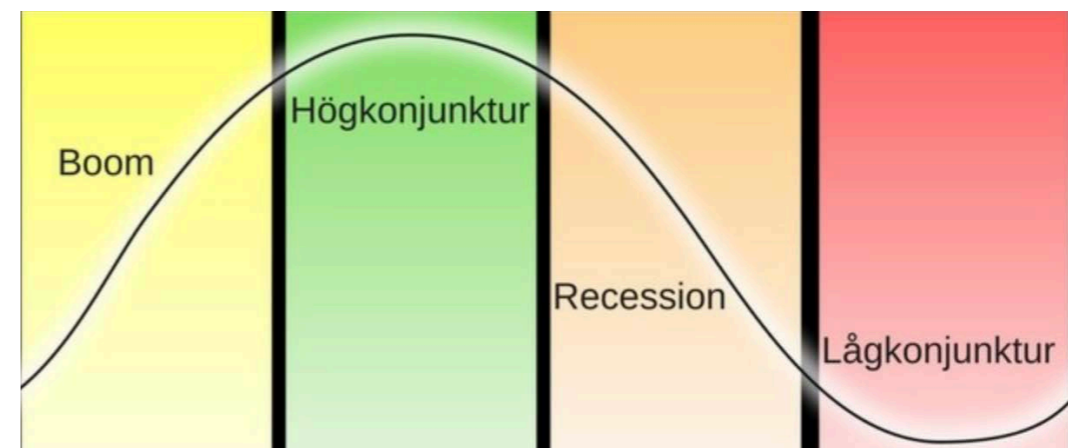
Svårt ekonomiskt läge, men det går över

Konjunkturer kommer och går

Allt fler länder har svårt att finansiera sin välfärd och kärnåtaganden

Allt fler länder drar ned på högre utbildning och forskning

Utredning om Statens servicecenter

En effektivare samordning av administrativa tjänster genom Statens servicecenter, Dir. 2022:107

- Utredaren ska bl.a.
  - utvärdera hur centraliseringen av administrativa tjänster till Statens servicecenter har påverkat effektiviteten i den statliga administrationen,
  - utvärdera Statens servicecenters systematiska arbete med säkerhetsskydd och it- och informationssäkerhet,
  - utreda förutsättningarna för en ökad anslutning till Statens servicecenter och ytterligare tjänster hos myndigheten som leder till ökad effektivitet, och
  - utreda förutsättningarna för att kommuner och regioner ska kunna ansluta sig till Statens servicecenters administrativa tjänster.
- Uppdraget ska redovisas senast den 15 september 2023

Bemanning av utredningen

- Utredare är Gunnar Larsson, Kammarkollegiet
- Sekreterare är Svante Eriksson
  - Med särskilt stöd för säkerhetsfrågor och anslutning av kommuner
- En expertgrupp
  - Personer från större myndigheter och departement
  - 6 från myndigheter och 8 från departement
- Expertgruppen kommer att träffas 4 gånger
  - Första mötet 13 dec och sista mötet 14 juni

Vart landar utredningen?

- Är för tidigt att säga
- Alla experter är negativa till tvångsanslutningar
- Fokus på SSC övergripande effektivitet
  - Utredningen tittar bl.a. på om det finns en ändamålseffektiv balans mellan kostnadseffektivitet, kvalitet och service
- Utredningen har inte i uppdrag att ta ställning till redan fattade beslut (e-handel inte uppe för diskussion)
- ❖ Oklart vad den nya politiska ledningen egentligen tycker

Akademisk frihet och ökad autonomi

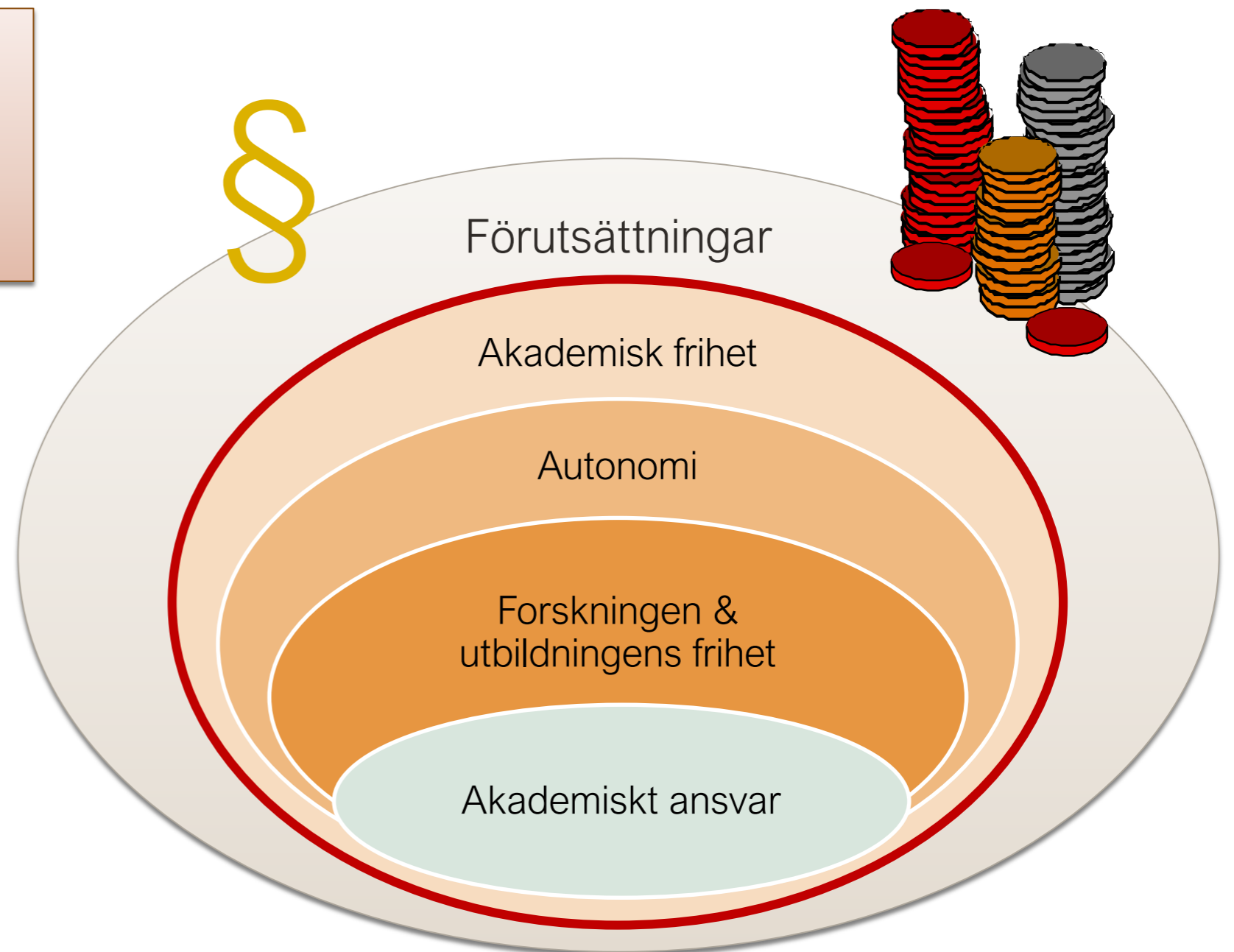

Akademisk frihet är en lök med många lager

Akademisk frihet

- Forskningens frihet
- Utbildningens frihet
- Institutionell autonomi

Akademisk frihet i lagen

- Forskningens frihet, sedan 1992 i högskolelagen
  - Att fritt välja forskningsämne, fritt välja forskningsmetod och fritt kunna publicera forskningsresultat
- I grundlagen (regeringsformen) anges att forskningens frihet är skyddad enligt lag, sedan 2011
- Akademisk frihet i högskolelagen den 1 juli 2021
  - ”I högskolans verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas”
  - Det är ledningens ansvar vid lärosätena att prioritera frågan
- Utbildningens frihet är inte definierad i lag
- Ingen institutionell autonomi, förvaltningsmyndigheter

Att vara förvaltningsmyndighet

- Lärosäten och statliga organisationer blev förvaltningsmyndigheter 1974
  - Det fanns ingen samlad diskussion eller underlag inför beslutet att lärosäten skulle bli förvaltningsmyndigheter
- Förvaltningsmyndigheter är en del av staten, staten och förvaltningsmyndigheterna är EN organisation
- Förvaltningsmyndigheter är regeringens förlängda arm och agerar ofta genom myndighetsutövning
- Sverige har i en internationell jämförelse en mycket svag institutionell autonomi för de statliga lärosätena

Demokrati och akademisk frihet på tillbakagång

- 2,5 miljarder människor lever i länder där demokratiska rättigheter har minskat de senaste 10 åren (The Varieties of Democracy)
- Nedmonteringen sker ofta av högerpopulistiska och nationalistiska krafter
  - Ett återkommande mönster: Först media därefter rättsväsendet, akademin, kulturen och individers rättigheter
- Akademiska friheten är under ökad press
  - Den akademiska friheten minskar i världen, främst i Asien, men även i t.ex. USA och Ungern
  - Viss forskning och utbildning stämplas som aktivistisk och politisk
- Sverige är inte immun mot dessa förändringar

SUHF:s expertgrupp för analys

Expertgrupp för analys

- ❖ Hans Adolfsson, rektor Umeå universitet, ordförande
- ❖ Tim Ekberg, Lunds universitet, verkställande ledamot
- ❖ Ylva Fältholm, rektor Högskolan i Gävle
- ❖ Martin Hellström, rektor Mälardalens universitet
- ❖ Eva Wiberg, rektor Göteborgs universitet
- ❖ Kerstin Jacobsson, universitetsdirektör KTH

Expertgruppens uppdrag

- Förbunds församling beslutade i oktober 2021 att inrätta en expertgrupp för analys, första mötet i maj 2022
- Expertgruppen ska:
  - Ta fram analyser och översikter som utgår från behov identifierade inom högskolesektorn
  - Följa upp politiska reformer och förändringar som påverkar lärosätena
  - Förse förbundet med underlag för att kunna argumentera för de frågor som förbundet ska driva
- Förbunds församlingen beslutade i oktober 2022 att anslå 3 mnkr per år, fram till och med 2025
  - Beslutat om fyra projekt

Fyra identifierade projekt

- Ändrad offentligrättslig organisationsform
  - Ta fram underlag som argumenterar för en ny och ändrad offentligrättslig organisationsform samt presentera realistiska förslag som innefattar såväl organisationsform som utnämningssmakt.
- Ökad kontroll och ökad byråkratisering
  - Beskriva hur direktstyrning och återrapporteringskrav har utvecklats sedan 1993, vilka konsekvenser det fått för universitet och högskolor samt lämna förslag hur ökad tillit mellan lärosäten och statsmakt kan uppnås.
- Styrning av utbildningsutbudet
  - Granska utvecklingen av det ökade uppdraget och förväntningarna på utökad kapacitet för utbildningar för livslångt lärande, omställning och kompetensutveckling. Beskriva vilka möjliga konsekvenser detta får samt föreslå hur en lämplig styr- och resursfördelningsmodell bör se ut.
- Ökat beroende av externa bidrag till forskningen
  - Granska hur utvecklingen av den externa finansieringen har utvecklats och vilka konsekvenser denna utveckling fått för universiteten och högskolorna.

LUNDS
UNIVERSITET